

H. Manschot-Tijdink, *'Een allerneeteligst character'. Het leven van Judith van Dorth (1747-1799)* (Aalten: Fagus, 1999, xii + 224 biz., f42,50, ISBN 90 70017 33 4).

Op 21 november 1799 werd de tweënvijftigjarige orangiste Johanna Magdalena Catharina Judith barones van Dorth, door de militaire rechtbank in het ambt Bredevoort, schuldig bevonden aan twee strafbare feiten: het dragen van oranje en het gebruik van opruiende taal. Het uitgesproken vonnis: '...om, anderen ten exempel, met den kogel gestraft te worden, dat er de dood na volgt...', werd de volgende dag ten uitvoer gebracht.

Judith van Dorth werd in 1747 geboren op huis 't Velde bij Warnsveld, waar ze door haar moeder, Jacoba Schimmelpenninck van der Oije, met veel geschreeuw en harde hand werd opgevoed. Judith, ook niet op haar mondje gevallen, bracht als gevolg van hun slechte relatie vele eenzame uren op haar kamer door. Ze vond troost bij de niet-adellijke Zutphense advocaat en huisvriend Engelbert Gerhard Johan Croockceus, met wie ze op negentienjarige leeftijd een geheime liefdesrelatie begon. De affaire lekte uit, evenals haar plannen om er met Engelbert vandoor te gaan. Judith, die door de relatie niet alleen haar eigen reputatie maar ook die van haar familie had geschaad, werd naar een 'vrouwenbeeterhuys' gestuurd en ontferd.

Vanaf 1776, het jaar waarin haar moeder overleed, tot 1789, toen ze samen met haar broer Gerrit het huis Harreveld kocht, zorgde Judith voor de huishouding. Judiths vader raakte als gevolg van zijn vele leningen in grote financiële problemen. Door de omwenteling van 1795 werden de schulden van Jan van Dorth tot 't Velde, die evenals zijn zoon en dochter een vurig aanhanger van de prins van Oranje was, nog groter. Jan en Gerrit van Dorth raakten hun functies en daarmee hun extra inkomsten kwijt. Daarnaast lieten de schuldeisers zich niet langer meer afschepen, hetgeen uiteindelijk tot de openbare verkoping van Jan van Dorths goederen zou leiden. De reputatie van het gezin Van Dorth, door hun driftige aard toch al niet best, werd in deze periode door bedreigingen en scheldkanonnades nog verder aangetast. Dat de advocaten die de zaken van Jan van Dorths schuldeisers behartigden, overtuigde patriotten waren, werkte ook al niet in het voordeel van de familie.

Als gevolg van het beledigen van gerechtsdienaren en het belemmeren van hun werkzaamheden had Judith in 1795 al eens zestien dagen in hechtenis doorgebracht. Op 23 november 1797 werd ze opnieuw gearresteerd. De aanklacht betrof nu het verduisteren van kostbare goederen uit de verzegelde boedel van 't Velde. Judith ontkende. Na een verblijf van vijf maanden in een onverlichte en onverwarmde kamer van het Zutphense stadhuis, lukte het haar om met een nagemaakte sleutel te vluchten. Een klein jaar na haar spectaculaire ontsnapping werd ze vrijgesproken.

Evenals haar vader had ook Judith grote bedragen geleend. Haar schulden werden voor een groot deel veroorzaakt door haar pogingen haar vader, en daarmee hun bezittingen, te redden. Na de dood van Jan van Dorth in april/mei 1798 bleken de schulden van Judith en Gerrit zo hoog, dat ze op geen enkele manier meer aan hun financiële verplichtingen konden voldoen. Het onvermijdelijke gevolg was, dat in augustus 1798 ook de inboedel van het huis Harreveld werd geveild, terwijl enkele maanden later met de verkoop van de onroerende goederen van de familie van Dorth werd begonnen.

Op 5 september 1799 mislukte een poging tot herstel van het stadhouderschap, waarbij tijdens schermutselingen een jonge patriot op gewelddadige wijze om het leven kwam: 'O, dat is er nog maar een, daar moeten er meer aan, het was maar een patriot!', riep de door woede en teleurstelling gedreven Judith van Dorth de omstanders toe. Opruiende taal, waarop volgens artikel 9 van de proclamatie van het Uitvoerend Bewind van 23 augustus 1799 de doodstraf stond, werd Judith van Dorth tenslotte fataal.

'Een allerneeteligst character'. *Het leven van Judith van Dorth (1747-1799)*, is een mooi en met veel oog voor detail geschreven boek. Ook de fraaie verzorging verdient alle lof. De vele oude foto's en andere mooie en informatieve illustraties zijn een lust voor het oog. De uitstekend gedocumenteerde uitgave bevat daarnaast een aantal interessante bijlagen, waaronder de boedelinventaris van het huis Harreveld uit 1798. Het door Hermine Manschot-Tijdink in een heldere stijl geschreven boek is een aanwinst voor een in het verleden geïnteresseerd publiek.

Rita Hooijschuur

D. J. A. Roodhuyzen-van Breda Vrieseman, *In woelig vaarwater. Marineofficieren in de jaren 1779-1802* (Dissertatie Leiden 1998, Bijdragen tot de Nederlandse marinegeschiedenis. Grote serie VIII; Amsterdam: De Bataafsche leeuw, 1998, 240 blz., f69,50, ISBN 90 6707 476 4).

Sinds 1985 publiceert de instelling die toen werd aangeduid als Afdeling maritieme historie van de marinestaf en thans als Instituut voor maritieme historie min of meer regelmatig in gedrukte vorm studies op het gebied van de geschiedenis van de Nederlandse zeemacht. Het hier besproken, zoals bij deze reeks gebruikelijk rijk geïllustreerde, boek is de tweede dissertatie die in de serie verschenen is. Zij is in 1998 te Leiden verdedigd onder leiding van de zeehistoricus Bruijn. Zij is — als wij een uitzondering maken voor het 'Admiralenboek' (deel 6) dat gegevens bevat betreffende alle Nederlandse vlagofficieren sedert 1382 — ook de tweede uitgave in de serie die de tijd vóór het Koninkrijk betreft.

Mevrouw Roodhuyzen-van Breda Vrieseman verdient zeker respect voor de moed waarmee zij voor deze in wezen prosopografische studie juist de periode 1779-1802 onder de loep heeft genomen. Tussen het op gang komen van een zekere maritieme herbewapening onder de oude Republiek en het begin van de onderhandelingen die tot de vrede van Amiens voerden, gebeurde veel dat diep ingreep in het leven van 's lands zeemacht. Gebeurtenissen van zeer diverse aard en met een veelheid van 'acteurs'. Het is bepaald niet eenvoudig in dat woelige vaarwater een vaste koers te bepalen. De auteur is daarin goed geslaagd en toont op overtuigende wijze aan dat onder de Bataafsche Republiek belangrijke stappen zijn gezet in de richting van het vormen van een professioneel korps zeeofficieren. Het verwondert mij overigens wel dat de auteur, echtgenote van een marineofficier uit een ander korps dan de zeedienst, zich er weinig bewust van toont dat 'zeeofficier' niet synoniem is met 'marineofficier'. Misschien dat men tot haar verontschuldiging zou kunnen aanvoeren dat zulks voor de late achttiende en vroege negentiende eeuw wel gold. Men laat dan wel buiten beschouwing dat er toen reeds officieren der mariniers in functie waren. Ik zou er dus toch de voorkeur aan gegeven hebben wanneer zij in de ondertitel en op de relevante plaatsen in de tekst gewag zou hebben gemaakt van 'zeeofficieren' in plaats van 'marineofficieren'.

Degenen die zich willen oriënteren op deze periode in de Nederlandse marinegeschiedenis zijn tot nu toe vooral aangewezen geweest op de boeken van J. C. de Jonge en de — sterk op De Jonge leunende — J. C. Mollema. Hier worden op het door hen ontworpen beeld belangrijke retouches aangebracht. Ik denk daarbij vooral aan de blokkade te water geëntameerd door de patriotten en *défais et gestes* van Joan Cornells van der Hoop, Pieter Paulus en prins Willem V. Wat de bemoeienissen van laatstgenoemde met 's lands zeemacht betreft, schildert zij een wel heel somber, zelfs deprimerend, beeld, aanmerkelijk negatiever dan wat men vindt bij De Jonge of Mollema. Er lijkt me echter geen enkele reden te zijn aan de juistheid van dat beeld te twijfelen. Alleen ben ik het niet eens met haar visie op het gedrag van de prins na de slag op de